

Ujvári Zsolt: A rovarfotózás módja

Lestes barbarus - Foltosszárnyjegyű rablószitakötő @[Zsolt Ujvari Nature Photography](#)

A rovarfotózás a természetfotózás egy rendkívül különleges, kihívásokkal teli ága, holott azt gondolhatnánk, mi sem egyszerűbb, mint a legnépesebb állatcsoport képviselőit megörökíteni, hiszen mindenhol, minden környezetben jelen vannak, nem kell lessátorban órákig dideregve várni rájuk, mint bizonyos vadakra és madarakra, nem kell a trópusokig utaznunk, hogy igazi különlegességekre bukkanjunk, vagy kilométereket vándoroljunk annak érdekében, hogy megtaláljuk a legjobb látászöveget.

Biológusként immár 15 éve foglalkozok rovarokkal és pókszabásúakkal, egy időben akadémiai kutatóként, professzionális szinten, de manapság már csak az amatőr megközelítés maradt számomra, az is leginkább az objektívek lencséjén keresztül. Mégis azt mondhatom, hogy az ízeltlábúak egy olyan kimeríthetetlen téma, melyben elmerülve sosem jutunk vissza a felszínre, hanem egyre mélyebbre és mélyebbre akarunk hatolni, különleges lényekre, látványos pillanatokra vadászva, az évek során pedig egyre csiszolgatva látásmódunkat, technikai tudásunkat, profi, vagy akár amatőr felszerelés birtokában is olyan tapasztalatokra tehetünk szert, melyek egyedülálló felvételek elkészítésére adnak lehetőséget.

Személy szerint négy dolgot tartok fontosnak a rovarfotózás terén: a jó, célnak megfelelően testreszabott felszerelést, a kellő tapasztalatot és háttértudást – mind a fotózás, mind a célcsoport, így az ízeltlábúak ismerete terén –, az egyedi látásmódot és esztétikai érzéket, valamint a jó szemet. Ezekről szeretnék bővebben írni a saját szemszögemből.

A fotózást én is egy igazi szappantartóval, egy kompakt fényképezőgéppel kezdtem. Nagyon szerettem, hogy a makrözott téma élességének mélysége óriási volt (a fényképezőgépbe épített

aprócska érzékelőlapka eredményeképp), ám mindig csodálkozva tekintettem akkoriban a tükörreflexes fényképezőgépekkel fotózott, tökéletesen elmosott háttérű, túéles és részletgazdag felvételekre, melyek készítésére egyszerű fényképezőgépekkel nem nyílik lehetőség. A jobb kompaktok esetén előny és hátrány egyben a nagyon kis tárgytávolság nagylátószög állásban. Ezáltal egész szép nagyítást érhetünk el, ám irreálisan, akár 1 cm-re is meg kell közelítenünk a témát, ami valljuk be, egy nagy testű szitakötőnél nem egyszerű feladat. Néhány év elteltével kipróbáltam a bridge kategóriát, ami minőségben még mindig nem nyújtotta azt, amit vártam, azonban kombinálható volt különböző makrólencsékkel, olyanokkal is, mint a Raynox DCR-250, ami 10 éve hű társam ízelőlapúak fotózásakor, hiszen óriási nagyítást tesz lehetővé, és már-már a tükörreflexes fényképezőgépek szintjét karcolgató fotókat eredményez. Aztán közel 5 évnyi fotózás után végre szert tettem egy belépő szintű DSLR fényképezőgépre. Ilyenkor azzal szembesül az ember, hogy a fotók minősége markánsan jobb, mint az addig megszokott kompakt képei, de ha igazán szépet szeretnénk alkotni, akkor bizony bele kell nyúlni a pénztárcába, hiszen a jó minőségű makróobjektívek árai csillagászatiak. Ezért úgy döntöttem, először az olcsóbbik, ám nehezebben járható utat próbálom ki. Régi, analóg fényképezőgépekhez gyártott objektívekkel, közgyűrűsorrall, fordítógyűrűvel, harmonika kihuzattal próbálkoztam. Az eredmény egy fillérekéből összerakott, elképesztő nagyítást, és viszonylag részletgazdag fotókat eredményező szett volt. Akkoriban azonban még nagyon küzdöttem a fotós legjobb barátjával és egyben esküdt ellenségével, a fényvel. Feszegtettem a határait. Minél apróbb állatok fotózunk, és minél nagyobb nagyítást kívánunk elérni, annál többet áldozunk a fény és az élesség oltárán. Hamar megtanultam, hogy a direkt napfény kerülendő, hiszen nagyon éles árnyékokkal rombolja egy fotó összképét, így igyekeztem mindig szórt fényben, felhős időben fotózni. A vakutól ódzkodtam, mert az általa keltett árnyékok még a napfényénél is szörnyűbben festettek, ráadásul olyan szinten változtatta meg egy fotó tónusait és színvilágát, hogy inkább nem is foglalkoztam ezzel a lehetőséggel évekig. Komoly hiba volt. Villanófény híján három dolog maradt, amit módomban állt szabályozni annak érdekében, hogy extrém nagyítás esetén nagy mélységélességű, szépen megvilágított és részletgazdag képeket készítek. Az egyik az objektív saját rekesze. Minden lencsénél meg kell találni az arany középutat, hiszen tág rekesznyílás mellett (1.8-2.8) lágy, részletlen képeket fogunk készíteni, rendkívül szűk mélységélességgel, ám a rekeszt a végtelenségig nem érdemes szűkíteni sem, hiszen – bár az élesség mélysége egy ideig drámaian nő – bizonyos rekeszérték felett a kép ismét elkezdi veszíteni részleteiből, újra lágyul, és egyre kevesebb és kevesebb fény éri el az érzékelőt. A fény hiányának következtében a gép fényérzékenységen, illetve a záridőn tudunk változtatni. Ha igényesek vagyunk, akkor mindig minimális fényérzékenység mellett (ISO 50-200) dolgozunk, azonban ekkor a záridőt kézből kitarthatatlan értékekre kell növelnünk nagy nagyításban, közepesen behúzott rekesz esetén. Azzal szembesültem tehát, hogy ha alacsony fényérzékenység mellett óriási nagyításban kellően éles és részletgazdag felvételeket kívánok készíteni, akkor először is kimondottan nehéz megtalálni az aprócska témát a lencsén keresztül, egyrészt a nagyítás, másrészt a behúzott rekesz okozta kevéske fény miatt, másrészt a kamera sokszor másodpercekig exponál, ami nagyon stabil alátámasztást igényel, illetve a rovaroknak van egy olyan rossz tulajdonságuk, hogy szeretnek elmozdulni / elugrani / felröppenni, és nem várják ki az alkalmankénti 10 másodpercet, amit mi naivan egy rovarportré elkészítésére szántunk.

Ma már egy fullframe tükörreflexes digitális fényképezőgéppel, és egy Canon MP-E 65mm 2.8-as csúcsmínőségű makró-optikával fotózok, de más makróobjektívek, illetve a Raynox makrólencse sem került ki a repertoárból. Mégsem ez volt a nagy áttörés, hanem a természetes fény nyújtotta óriási hátrányok kikerülése, és a vaku használata. Nincs mese, a vaku kötelező darab a legtöbb rovarfotó elkészítésében, hiszen elképesztően megkönnyíti a dolgunkat. Amint picit mélyebbre ástam magam a témában, és saját magam otthoni hulladékból néhány perc alatt készítettem egy olyan, objektívre

tehető derítőlapot, ami gyönyörűen tompítja a vaku fényét, eltünteti az éles árnyékokat és a felderengő kékséget, csodát tapasztaltam. Soha nem látott részletek jelentek meg a fotókon, eltűntek az árnyékok, nem nagyon volt többé bemozdult felvétel, hiszen rövid záridővel dolgozhattam, kedvemre szabályozhattam az élesség mélységét, nem kellett alkalmazkodnom az időjáráshoz, egyszerűen beárnyékoltam a témát a derítőlappal és rávillantottam. Nem volt szükség többé nehéz állványok cipelésére és percekig történő finomhangolására, a mai napig a legtöbb ízeltlábút kézből fotózom.

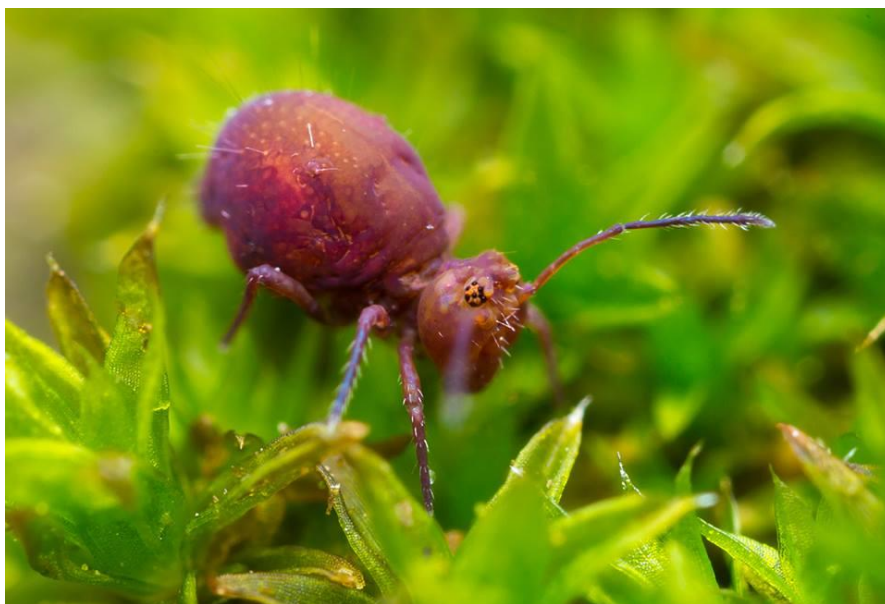

Erythracaridae sp. @[Zsolt Ujvari Nature Photography](#)

Az esztétikai érzék nem szorul magyarázatra, a fotózás során szerzett tapasztalatokkal formálódik, úgy, ahogy az egyedi látásmód is. Mindig a téma válogatja, mitől lesz egy kép kevésbé látványos vagy látványos, utóbbi kategórián belül pedig egyedi, avagy inkább dokumentáló jellegű. Eltekintve a ritka pillanatoktól, mozgó, repülő állatoktól, lecsupaszítva a kérdéskört egy egyszerű rovar saját környezetében történő lefotózására, léteznek kerülendő és ajánlott megoldások. Minden állatnak vannak „előnyös oldalai”, az ugrópókokat például szemből, a testük fölött összecukott szárnyal pihenő boglárkákat oldalról, bizonyos bogarakat pedig megfelelő szögben, felülről szeretjük fotózni. Nem lesz egyedi egy kép attól, ha egy csukott szárnyú boglárkalepkét például a megszokottaktól eltérően, felülről fotózunk le, viszont egyedi lehet, ha hajnalban, harmatos-borzas mivoltában szemből próbáljuk becserkészni. A csillogó gombszemű ugrópókokat pedig hiába szeretjük „arccal” az objektívre csodálkozva fotózni, vannak olyan szituációk, amikor testük mintázatát szeretnénk megörökíteni azzal a szándékkal, hogy azonosítani tudjuk a fajt, tehát ez is szembe megy a megszokottal, de semmiképp sem kerülendő út. Fontos viszont az, hogy precízek legyünk. Ha oldalról fotózunk egy lepkét, törekedjünk arra, hogy tökéletesen merőleges legyen az objektív síkja a szárnyakra, és ezáltal lehetőleg semmilyen része se lógjon ki az éles tartományból. Ha farkasszemet nézünk egy szitakötővel, ügyeljünk arra, hogy egyik oldalra se mozdítsuk el a kamerát, mert a tökéletes szimmetria nagyon látványos képi elem.

Talán nem meglepő, de a biológiai háttértudás rovarfotózás terén óriási jelentőséggel bír. Igaz, bárhol és bármikor (bizony, akár télvíz idején, januárban is) találkozhatunk hat-, nyolc- és soklábú barátainkkal, de egy idő után megunja az ember, hogy már megint ugyanazt a gyakori farkaspókot fotózta az udvaron, ami megint ugyanazon a levélen, ugyanolyan pózban pihent. Én például

vadászom a ritka fajokat és az érdekes pillanatokot, és igyekszem ezt a kettőt kombinálni. Ha az ember olvas, illetve megfelelő fórumokon aktívan informálódik, hamar megismer rengeteg állatot, megtanulja, az év mely szakában és melyik hegyre látogasson el, ha vándorló hím bikapókba szeretne botlani, mikor, milyen fák törzsén keresse az elképesztő színeket és formákat felsorakoztató párosodó cincéretet, hűvös nyári hajnalokon melyik zsebkendőnyi gyeppoltot keresse fel, hogy százával találjon harmatgyöngyökkel csipkézett álmos lepkéket a fűszálakon. Tehát fontos ismerni az állatot, amit keresünk: tudnunk kell, milyen helyeken él, hogy ténylegesen azon az adott sziklagyepen vagy erdőben keressük; tudnunk kell, az év mely szakában aktív, hiszen szeptemberben például már hiába szeretnénk rablópilléket látni; tudnunk kell, az élőhelyén milyen közeget részesít előnyben, tehát cincéretet például adott fafajon, gömböcugrókakat nedvesebb gyepon vagy avaron pihenő fakérges alatt, cselőpókok lyukait pedig a gyéribb növényzettel borított talajon keressük. És itt merül fel a jó szem. Ez nem tanulható, hanem adottság kérdése, azonban egészen biztosan formálódik. Ha az erdőt járjuk, a legtöbb ember elsétál egy levél hegyéről lecsüngő táncoslégy-pár mellett, azonban egy természetfotós azonnal meglátja és felismeri a remek pillanatot, amikor is a hím táncoslégy két lábbal kapaszkodik, két lábbal pedig a nőtényt tartja, amelyik alatta függ, és épp a nászajándékba kapott legyecskét vagy kabócat szívogatja. Ezer meg ezer ilyen helyzet mellett sétálunk el nap mint nap, mind-mind egy remek fotó alapja lehetne. Azt mondhatom, hogy azok közé az emberek közé tartozok, akiknek viszonylag jó szemük van az állatokhoz. Egyszer fotóstúrán voltam a barátaimmal, amikor viccesen megkértek, hogy találjak Nekik egy imádkozó sáskát, mert jó lenne már valami látványosat fotózni. Hanyagul lenéztem az útmenti deréig érő fűbe, és rámutattam egy levélre, mondván: ott van kettő, de ne zavarjátok őket, mert épp párzanak. Valahogy meglátja az ember a szabályosságot, és még a legjobb mimikrivel felvértezett állatok is könnyedén észlelhetővé válnak számára. Vannak azonban olyan lények, melyeket számomra is rejtélyek öveztek több, mint 30 éven keresztül. Tavaly fedeztem fel a gömböcugrókakat. A rovarok rokonai, elképesztően kedves és színes társaság, viszont végtelenül aprók, a legnagyobb fajok is alig érik el a 2 mm-t. Sokáig kerestem őket, sikertelenül, végül aztán megláttam egyet egy levél alatt pihenni. Aztán még egyet, ötöt, tizet, százat, és arra kellett rájönnöm, hogy szinte mindenhol ott vannak, ahol akad bomló szerves anyag és egy kis nedvesség, ráadásul mindenütt más és más színű és formájú példányokra bukkanok. Egész egyszerűen hozzászokik az ember szeme, kialakul a keresőképe, és onnantól olyan érzése támad, mintha egy régi, koszos szemüveget vett volna le magáról.

Dicyrtoma fusca var. *rufescens* @[Zsolt Ujvari Nature Photography](#)

Sok-sok év után is akadnak újabb és újabb kihívások. Jelenleg a fókuszsorozatok készítése foglalkoztat, mert megelégettem, hogy nagy nagyításnál az apróbb állatok nem kellően, és nem mindenhol elegendően élesek. Fókuszsorozatokat profi megvilágítással, stabil állvánnyal, elektronikusan vezérelt makrósínnel, precíz léptetéssel, stúdiókörülmények között lehet megvalósítani, a módszer mesterei pedig elsősorban elpusztult állatokkal szokták ezt kivitelezni, ugyanis nem ritka, hogy egyetlen pozícióból száznál is több felvétel készítése és egymásra illesztése szükséges, ami percekig is eltarthat, és alapvető, hogy ez idő alatt az állat a csápját sem mozdíthatja meg. Vannak olyan személyek, akik élő állatokkal, természetben is kísérleteznek ilyesmivel, ahol ki kell küszöbölni a légmozgások-keltette bemozdulást, óriási türelemre és rendkívül nyugodt, mozdulatlan állatokra van szükség. A mozdulatlanság tehát kulcskérdés, de ez nagyon ritkán adatik meg terepen. Vannak rovarászok, akik először begyűjtik, majd különböző módszerekkel elkábítják a fotózni kívánt rovar, beállítják egy megfelelő növényre, megfelelő háttér elé. Én ettől idegenkedek, mert ilyen szinten sohasem avatkoznék be egy élőlény életébe, és az így készült képeket nem tartom természetfotónak. Vannak határok, amiket tehát nem lépek át, de nem állítom, hogy sosem veszek kézbe semmit egy-egy jó fotó érdekében. Csak a gömböcugrókánál maradván, egy 0,5 mm-es állat, mely lehullott termések alján pihen, viszonylag nehezen fotózható bolygatás és elmozdítás nélkül. Amikor őket keresem, rendszeresen forgatok fel fakérgemet, leveleket, ezeket a tenyerembe teszem, megvizsgálom, hiszen csak közlőről szemügyre véve lehet megpillantani a rajta sétáló parányi állatkákat. Ha pedig a téma és az alzat már a bal tenyeremen van, ezt ki is használom. Jobb kezemmel exponálok a géppel, míg bal kezem ujjaival kitámasztom, és adott esetben mozgatom az objektívet, így biztosítva a kellő stabilitást és a kézremegés-okozta bemozdulás kiküszöbölését. Mivel vakut használok annak érdekében, hogy rövid záridőkkel fotózhassak, tisztában kell lenni a vaku fényének korlátaival is. Itt arra gondolok, hogy vakus makrófelvételeknél a háttér gyakran sötét, néha egészen fekete. Ezt két módon tudom orvosolni úgy, hogy a háttér természetes hatást keltő és világos maradjon. Az egyik út erre, hogy a téma mögé néhány centiméter távolságba egy falevelet, kéregdarabot helyezek, így az már gyönyörűen elmosott, ám színes háttérként jelenik meg. A másik megoldás pedig, hogy olyan fényérzékenységet és záridőt állítok be, amivel már a háttérként választott napsütötte rét jól látható színes foltként emeli ki a témát. Visszakanyarodva a terepi fókuszsorozat-készítéshez, megismerve az említett háttér-kialakító és fényképezőgép-stabilizáló technikákat, egyre bátrabban és gyakrabban készítek egy-egy rovarról rövid, 5-15 fotóból álló sorozatokat. Teszem ezt úgy, hogy az éles síkot először a rovar hozzám legközelebb eső csápjának végére helyezem, majd kattintásról kattintásra egyre közelebb és közelebb toloom a lencsét az állathoz, lehetőleg azonos, néhány tizedmilliméteres lépésekkel. Természetesen eközben a képek egymáshoz képest elmozdulnak, s a gyakran erős vaku miatt az állatok is összerezzennek, elmozdítják egy lábukat vagy csápjukat, így bőven akad ebben kihívás, de számos ilyen tökéletlenség kiküszöbölhető megfelelő képillesztő szoftverek alkalmazásán keresztül.

Hogy mi különböztet meg egy jó rovarfotót egy átlagostól? Mi emeli ki azt az egyet az ezer közül? Számos faktor, a fentebb részletezett képi elemek, megvilágítás, a téma kiemelése, magának az állatfajnak az érdekessége és különlegessége, a pillanat megörökítése, ahogy szárnyra kap, prédát ejt el, násztáncot jár, ahogy megcsillannak rajta a harmatcseppek a felkelő nap első sugaraiban... Minden témában óriási lehetőségek rejlenek, hogy kiváló felvételeket készítsünk róla. Tökéleteset sosem fogunk alkotni, mert egy élőlényt, egy mozzanatot, egy átszűrődő napsugarat, illetve ezeket együtt nem lehet megkomponálni, csupán pillanatnyi lehetőségünk adódik egy pillanatnyi együttállás megörökítésére, ami mindig lehetne jobb, mint ami megjelenik a kameránk kijelzőjén. Erre törekszek én, és a legtöbb fotóstársam is, hogy tapasztalatot, tudást és technikát latba vetve napról napra jobbat alkossunk, és egyre közelebb kerüljünk a tökéleteshez.

